

N:o 46.

*Af herr **A. Kihlberg**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förbud för folkskoleinspektör att samtidigt sköta annan embetsbefattning och om beviljande af ett förslagsanslag af 15,000 kronor för förändringens genomförande.*

De uppoffringar folkskoleväsendet i landet kräver äro icke obetydliga, och hvarje nytt år kräver nya utgifter, utan att man har i utsigt den tidpunkt, då detsamma uppnått nöjaktig utveckling. Redan 1886 beräknades den årliga kostnaden för vårt lands folkskoleväsende uppgå till öfver 15,000,000 kronor, deraf skoldistriktens egna bidrag utgjorde något öfver 11,000,000. I de flesta kommuner taga kostnaderna för skolorna största delen af de nu allmänt ganska betungande kommunalutskylderna. Det mål man åsyftar med folkskoleväsendets utveckling är högt och ädelt och förtjenar därför stora uppoffringar, då detsamma afser att hos hela vårt lands folk, äfven bland de lägsta samhällslagren, väcka och utveckla de andliga och sedliga krafterna. Men man hör likväl ofta, äfven af personer som stå skolan nära, missmodiga uttalanden, då man vill väga de vunna frukterna mot uppoffringarne, som blifvit gjorda under de senaste 20 åren. Allmänt medgifves att resultatet är svagt, men huru man skall åstadkomma ett bättre, är ingen lätt sak att uppgifva. Troligen är det i många hänseenden, som rättelse till ett bättre i afseende på organisationen är behöflig. Att anföra dessa öfverstiger mina krafter, och jag skall icke ens göra försök härmed. Jag vill endast fästa mig vid en sak, hvarvid rättelse torde vara

nödig och möjlig. Då folkskoleinspektionen inrättades, väntade man med skäl mycket af denna institution, och de instruktioner som blifvit utfärdade för inspektörerna, ställa på desamma icke små anspråk, men det effektiva gagnet af inspektörernas verksamhet är icke i alla distrikt tillfredsställande, och detta hufvudsakligen beroende derpå, att den tid inspektörerna hafva att egna åt detta viktiga kall är allt för knapp. Af de 52 inspektörer, som funnos 1888, innehade 46 andra viktiga embeten i statens tjenst, nemligen 16 som seminarielärare, 6 som elementarskolelärare och 24 som prester, hvilka befattningar de fleste sjelfve uppehålla samtidigt med uppdraget att vara folkskoleinspektörer. Det skall säkerligen öfverstiga mensklig förmåga för flere af desse att med det nit, intresse och kraft, som detta magtpåliggande uppdrag kräfver, vid sidan af sina embetsbefattningar utöfva inspektion öfver ett stort antal, på ett vidsträckt område belägna skolor. För att nu anföra ett exempel vill jag, med ledning af senaste inspektionsberättelserna öfver rikets folkskolor, påvisa, att inom ett distrikt finnas 265 lärare och lärarinnor eller 259 skolor att inspektera af en inspektör, som under nio månader af året tjenstgör som lärare vid folkskole-seminarium. Som ferierna vid seminariet i det närmaste sammanfalla med ferierna i folk- och småskolorna, så är det lätt att inse, huru omöjligt det är för denne inspektör att med något allvar följa och ordnande ingripa i sjelfva undervisningen inom skolorna, eller, såsom instruktionen ålägger honom, »noggrant tillse undervisningen och meddela lärarne nödiga anvisningar och råd.» Likväl har en sådan inspektör gjort 211 skolbesök i medeltal per år. Såvida icke den ordinarie tjensten skall allt för mycket försummas, och seminariets läseschema för mycket rubbas, måste flertalet af dessa skolbesök afläggas under ferietiden. Om äfven hvarje söknedag under ferierna skulle användas för inspektioner, skulle likväl flera skolor dagligen besökas, om tiden skall räcka till, och då icke ringa tid åtgår för resor till och från skolorna, måste besöket i skolan upptaga en mycket knapp tid, eller föga öfver hvad som behöfves för att anteckna nödiga statistiska uppgifter och tillse hvad materiel som fattas och granska lokalens beskaffenhet. När sålunda en inspektion i en skola kan försiggå på 1 à 1½ timmes tid, och tre eller flera skolor inspekteras på samma dag, så äro väl sådana inspektioner mera pro forma än verkligt gagnande. När icke mer än en eller två dagar å rad kan disponeras för inspektionen, blifva resekostnaderna dryga, hvilket ock gifvit anledning till anmärkning af statsrevisorerna. Jag vill icke tro att inspektören sjelf anser det vara mindre viktigt att noggrant tillse undervisningen, utan är de tvål bristande tid, som är anledningen

till att denna i min tanke viktigaste delen af hans åliggande icke blir väl tillgodosedd. I inspektörernas berättelser uttalas ock vigten af att inspektören får skåda skolan i dess hvardagsskick, att han sålunda, utan föregående anmälan, kan besöka skolan och följa undervisningen der en hel dag. Men ofta tillgår det i verkligheten så, att inspektören, för att ej behöfva resa förgäfvos utan på sin ytterst knappt tillmätta tid hinna med så många skolor som möjligt, på förhand anmodar skolrådets ordförande att underrätta personalen om den förestående inspektionen med utsatt dag och timme; eller, der inspektionen sker under barnens ferietid, anmodar ordföranden att låta läraren sammankalla de barn, han kan samla, för att ett inspektionsbesök må med de tillstädeskomna barnen så godt sig göra låter kunna företagas.

Inspektörerna uttala med märklig samstämmighet, att skolrådets ledamöter sällan besöka skolorna och icke utöfva någon tillsyn öfver desamma, utan inskränka sin verksamhet till de ekonomiska angelägenheterna. Men huru skall det kunna vara annorlunda? I landsförsamlingarna är det ju oftast fallet, att skolrådsledamöterna icke äro kompetenta att bedöma undervisningen. Om ock en och annan skolrådsledamot står på högre bildningsgrad än läraren och eger insigt i de ämnen, hvori undervisning meddelas, så är det likväl mycket få, som studerat metodik och pedagogik, så att de kunna bedöma, om undervisningen sker på ett rätt sätt. Dessutom kan väl icke gerna en skolrådsledamot så ingripa i skolans verksamhet, att han meddelar råd och föreskrifter i afseende på undervisningen, och i så fall äro hans besök i skolan af ingen annan nytta än möjligen till uppbyggelse för honom sjelf eller till uppmuntran för skolan. På skolrådets ledamöter får man icke heller ställa för stora anspråk, därför att deras arbete är lönlöst och de flestes tid är fullt upptagen af enskilda värf. Tillsynen öfver undervisningen i skolan kommer sålunda förnämligast, om ej uteslutande, att utöfvas af skolrådets ordförande, och inspektörerna uttala äfven sitt erkännande om det prisvärda nit och allvarliga intresse, som desse i allmänhet egna skolan. I mindre församlingar torde därför kyrkoherden vara den bäste inspektören och göra skolinspektörerna öfverflödiga, men icke så i de större. I församlingar med folkmängd af 5,000 personer och deröfver och 15 å 30 skolor äro de pastorala expeditionerna så många och ansträngande, att kyrkoherden af dessa och de rent presterliga göromålen är så upptagen, att tillsynen öfver undervisningen i skolorna oftast måste inskränka sig till ett eller annat besök under terminen samt till närvaro vid examina och terminsafslutning. Ja, icke ens alltid då, emedan dessa afslutningar komma så vid samma tid, att öfriga skolrådsledamöters biträde der-

vid stundom måste anlitas. Skall någon verklig tillsyn öfver skolorna i större församlingar finnas, så måste den således utöfvas af inspektören. Derför har man äfven i flere af de större stadskommunerna samt för åtskilliga större inspektionsdistrikt å landsbygden anordnat saken så, att inspektörerna uteslutande egna sig åt sin uppgift och ej samtidigt innehafva annan tjänstebefattning. Det är visst godt och väl att lärare och lärarinnor i allmänhet äro pligtrogna, men om tillsynen är ringa eller ingen, så är det väl meningslöst, om en och annan lärare eller lärarinna skulle blifva värdslös eller likgiltig för sitt kall. Unga, oerfarna lärare eller lärarinnor behöfva nog ofta handledning, och gamla sådana, som börja blifva sjukliga och utslitna i skolans tjänst, förlora nog emellanåt det varma intresset för lärarekallet, som är nödigt för att undervisningen skall drivas med framgång. Om derför icke tillsynen är hvad som med inspektionen afses, så skall lätt och ofta inträffa, att de dryga kostnader, som äro nedlagda och allt jemt nedlägges på tidsenliga skollokaler, materiel och aflöningar, blifva utan frukt.

Af det nu anförda torde vara påvisadt, att folkskoleinspektör, för att kunna rätt fylla sitt kall, icke bör sköta andra embetsgöromål vid sidan af sin inspektörsbefattning, utan uteslutande egna sig åt sitt viktiga uppdrag; men en förändring i detta syfte medför påtagligen någon ökning i arvoden och reseersättningar till skolinspektörerna. Jag vågar derför vördsamt hemställa:

dels att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse med anhållan att Kongl. Maj:t ville förordna, det folkskoleinspektör, samtidigt med detta uppdrag, icke må sköta annan embetsbefattning; och

dels att Riksdagen måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 15,000 kronor för bestridande af de ökade utgifter för folkskoleinspektionen, som den föreslagna förändringen kan hafva till följd.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 22 januari 1890.

Alfred Kihlberg
från Upsala län.